

Materialet är framtaget inom projektet ”Skyddsvärda träd i Skåne” och är tänkt att, för kommuner, entreprenörer och privatpersoner mfl, fungera som en handledning till val av träd vid plantering.

Häftet innehåller information om vad som är bra att tänka på när trädart väljs till en växtplats och i vissa fall som ersättning till ett annat bortgången träd. Det innefattar även en lättöverskådlig tabell innehållande fyrtio olika lövträdarter, alla med sina specifika egenskaper, som kan användas till olika syften och miljöer.

www.lansstyrelsen.se/skane

www.lansstyrelsen.se/skane

Rekommendationer vid

trädplantering i Skånes landskap

Naturvårdsenheten
”Skyddsvärda träd i Skåne”

Marit Engquist

Titel: Rekommendationer vid trädplantering i Skånes landskap

Utgiven av: Länsstyrelsen i Skåne

Författare: Marit Engquist
marit.engquist@lansstyrelsen.se

Beställningsadress: Länsstyrelsen i Skåne Län
Naturvårdsenheten
205 15 MALMÖ

Copyright: Länsstyrelsen i Skåne Län

Upplaga: 500 ex

ISBN: 978-91-86079-54-3

Layout: Marit Engquist

Tryckt: Länsstyrelsen i Skåne län

Tryckår: 2009

Bilder: Marit Engquist

Innehåll

Landskapsbilden	4
Inhemsk träddarter	4
Exotiska träddarter	4
Art efter ståndort och växtsätt	5
Att välja ersätträd med liknande egenskaper som ursprungsträdet	5
Tabell: 40 användbara träd	6 - 9
Förklaringar till tabellen	10

Landskapsbilden

Planteringar på Skånes slätter bör ske med tanke på den lokala traditionen och med tanke på att en plantering ofta syns från ett mycket stort område. Pilevallar, alléer, trädrader längs gränser och vattendrag, små dungar i anslutning till gårdar och märgelgravar (men helst inte så att de helt innesluts) är oftast enbart positiva tillskott. Respekten för den skånska himmelskupan och känslan av vidd är viktig. Det innebär att horisontlinjen kan brytas av olika element (ex dungar och gårdar) men att den alltid ligger som en klart förnimbar bakgrund. I de delar av Skåne som redan har mera skog blir en mindre ny plantering sällan så synlig och den får på det viset mindre landskapseffekt. Där skogen redan dominerar kan det dock finnas god anledning att slå vakt om de öppna luckor som finns, om inte intryck ska fås av ödeläggelse.

Inhemska trädarter

Det är mycket viktigt att bevara våra inhemska trädarter. Detta bland annat av etiskt-principiella och kulturhistoriska skäl. De får inte konkurreras ut av utländska arter. Bevarar vi våra inhemska träd så bevarar vi även flertalet artspecifika biologiska arter som lever i dessa. Våra inhemska träd är dock inte problemfria. Det finns en rädsla att få in sjukdomar i och med införandet av exotiska arter men problemet är att våra inhemska inte heller är fria från sjukdomar. Vår alm är exempelvis helt utdömd. Det är ett faktum att exotiska arter är och kommer i allt högre grad i framtiden, att vara ett komplement till våra inhemska trädarter, när artspecifika sjukdomar som almsjuka och askskottssjuka inskränker vårt egna artbestånd.

Exotiska trädarter

Kulturhistoriskt har vi under lång tid tagit in utländska trädsorter i landet. Hästkastanjen, som många tror är inhemsk, är i själva verket en exot som naturligt växer i Balkanområdet. De flesta äldre parklindor och även almar är importerade från bland annat Holland. Ska vi ha en bibehållen mångfald, så måste vi plantera fler träd och fler arter. Det finns många bra utländska arter som kan komplettera det inhemska beståndet. Variation behövs om/när fler artspecifika sjukdomar kommer. Det finns exempelvis nya almsorter, framtagna i Tyskland, som troligen är immuna mot almsjukan. De provas nu småskaligt på olika platser. Förhoppningen är att dessa almar ska kunna axla vår skogsalms roll som både landskapsträd och biologisk bo- och levnadsplats. Exotiska arter passar dessutom ofta, till skillnad från våra inhemska, i dagens stadsmiljö som till stor del består av torr kalkrik mark, värme och vindskydd. Detta är ståndorter, som de inhemska arterna har svårt att etablera sig i. Lägg till problem som avgaser och vägsalt. De äldre inhemska exemplar som står i denna miljö växte upp i en annan tid och på en annan ståndort. Deras omgivning har förändrats men då de sedan många år redan är etablerade, kan de ändå leva vidare.

Almallé

Stadsträd

Art efter ståndort och växtsätt

Det är viktigt att tänka sig för ordentligt när art väljs till en växtplats. Dels har växtsättet stor betydelse. En ek blir exempelvis skrymmande medan en oxel tar liten plats i anspråk. Ännu viktigare att tänka på är att aggressiva arter endast bör planteras i extrema miljöer där det inte finns något att konkurrera ut eller på platser där den helt enkelt inte kan sprida sig. Stora problem har uppkommit med den tyska Sykomorlönnen på flera håll, då den har planterats i skogsmiljöer där de helt och hållet tar över och konkurrerar ut annan inhemsk vegetation. Den bör absolut undvikas i anslutning till värdefulla naturområden. Ett exempel på en exot som lyckligt kommit till Sverige, är den väl beprövade, redan nämnda, hästkastanjen. Den har väl anpassat sig till vårt klimat utan att för den skull ta för mycket plats. Däremot kan tyckas att den används fel i många fall. En kastanj får, om den står rätt placerad, otroligt vackra höstfärger. I Sverige planterar vi den ofta i alldeles för torra miljöer, med resultatet att den blir brun och risig istället. Detta är ett strålande exempel på hur viktigt det är att välja trädart efter ståndort. Detta gäller både exotiska och inhemska arter.

Hamlad ask

Obeprövade arter ska alltid användas med försiktighet och i liten skala.

Växtmaterial med lokalt ursprung bör, i den mån det går, alltid väljas. Det finns stor genetisk variation inom en trädart beroende på i vilket klimat och i vilken jord dess anfäder vuxit upp. De så kallade E-plantorna är garanterat alltid av svenskt ursprung. Det finns även olika sorter inom arterna som är mer eller mindre lämpade för exempelvis nordligt respektive sydligt klimat.

Att välja ersättrarträd med liknande egenskaper som ursprungsträdet

Med tanke på det biologiska livet är det av stor betydelse att tänka på, när utgående träd ska ersättas, att art väljs på ett sätt som gör att den nya trädmiljön, med tiden, får ungefär samma egenskaper som den gamla. Det allra bästa är om ersättrarträdet är av samma art som ursprungsträdet. Detta är förstås inte möjligt, då exempelvis en obotlig artspezifisk sjukdom finns hos ursprungsarten eller om ståndorten har förändrats så mycket att arten inte längre kan etablera sig på platsen. I dessa fall måste en annan art axla rollen som ersättare. Håliga träd bör då ersättas med trädarter med benägenhet att utveckla håligheter. Lind och Hästkastanj är exempel på sådana arter. Hamling är ett bra sätt att dessutom skynda på uppkomsten av håligheter. En annan viktig egenskap, för det biologiska livet i träden, kan vara grov bark och högt pH-värde. Detta är speciellt avgörande för flera lavararter som lever på träd invid grusvägar och andra miljöer med mycket jorddamm. Exempelvis kan gamla askar, framförallt i en sådan miljö, lämpligen ersättas med lönn eller ek.

Gamla ekstammar fulla med liv

40 ANVÄNDBARA TRÄD

Latinskt namn	Svenskt namn	Användning	Storlek	Levnads-ålder	Ståndortskrav	Toleranser	Pionjär / Sekundär	Inhemsk / Exot	Speciella egenskaper
Acer platanoides	Skogslönn	Allé-, park- och gatuträd	20 meter	150 år	Kalkfattig, fuktig mullrik mark Vindkänslig	Skugga	Sekundär	Inhemsk	Värdefull bark för olika trädlevande arter.
Acer pseudoplatanus	Sykomorlönn		25 meter	300 år	Djup och kalkrik mineraljord med god grundvattentillgång	Skugga	Sekundär	Exot	Vilt aggressiv!! Ska inte planteras i närheten av värdefulla naturområden! Värdefull bark för olika trädlevande arter.
Acer saccharinum	Silverlönn	Prydnadsträd	20 meter	150 år	Ljust och fuktig i kalkrik sandjord, gärna vid strand		Sekundär	Exot	
Aesculus carnea	Rödblommig hästkastanj	Allé, prydnads- och solitärträd	25 meter	120 år	Helst vid rörligt vatten	Vind och skugga		Exot	Röd blomning i maj. Får mycket mindre skador av kastanjemalen än vanlig hästkastanj. En dödlig blödarsjuka, som även angriper denna hästkastanj, finns dock i Europa som eventuellt kan komma att spridas till Sverige. Kastanjen utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter.
Aesculus hippocastanum	Hästkastanj	Allé-, prydnads- och solitärträd	25 meter	120 år	Helst vid rörligt vatten	Vind och skugga		Exot	Blomning i maj. Obs! Kastanjemal är en ganska nyupptäckt skadegörare som sprider sig snabbt. Den dödar ej men förfular och försvagar. En dödlig blödarsjuka finns dessutom i Europa som eventuellt kan komma att spridas till Sverige. Kastanjen utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter.
Ailanthus altissima	Gudaträd	Park- och gatuträd	15 meter		Soligt och vindskyddat i sandjord	Avgaser		Exot	Frostkänslig som ung. Bildar rotskott.
Alnus glutinosa	Klibbal	Mark- och luftförbättrare, amträd, vindskydd	25 meter	120 år	Fuktigt och näringsrikt vid strand	Stillastående vatten, vind, salthaltigt grundvatten	Pionjär	Inhemsk	Djupa rötter med dränerande, kvävebindande och jordförbättrande egenskaper. Motverkar erosion.
Alnus incana	Gråal	Mark- och luftförbättrare, amträd, vindskydd	20 meter	120 år	Fuktigt och näringsrikt, vid rörligt grundvatten och strand	Vind, salthaltigt grundvatten	Pionjär	Inhemsk	Ytliga rötter som verkar dränerande, kvävebindande och jordförbättrande. Motverkar erosion. Bildar rotskott.
Betula utilis 'Doorenbos'	Himalayabjörk	Park- och prydnadsträd	15 meter	80 år	Väl-dränerad och näringsrik mark		Pionjär	Exot	Vit stam
Betula pubescens	Glasbjörk	Skogsträd	20 meter	80 år	Halvskuggigt, i rik & fuktig mark	Stillastående vatten	Pionjär	Inhemsk	
Betula pendula	Vårtbjörk	Skogsträd	25 meter	80 år	Ljust, i torr & mager mark	Torka.	Pionjär	Inhemsk	
Betula pendula 'Dalecarlica'	Ornäs björk	Park- och prydnadsträd	20 meter	80 år	Ljust, i torr & mager mark	Vind, små markkrav	Pionjär	Inhemsk	Flikbladig
Carpinus betulus	Avenbok	Parkträd	20 meter	120 år	Höga markkrav – Måttligt fuktig ler- och sandblandad, kalkrik jord	Skugga	Sekundär	Inhemsk	Utmärkt underplantering
Castanea sativa	Äkta kastanj	Prydnadsträd	15 meter		Varmt och vindskyddat i djup och sandig lermylla		Sekundär	Exot	Behöver skydd som ung
Fagus sylvatica	Bok	Skogs- solitär- och parkträd	45 meter	400 år	Mull- & kalkrik jord	Skugga	Sekundär	Inhemsk	Skyddad ungdom. Varieteter: blodbok, hängbok och flikbok.
Fraxinus exelsior	Ask	Skogs-, allé- och parkträd	40 meter		Fuktigt med rörligt grundvatten Djupt, lerigt, mull- och näringsrikt Skyddad som ung, sedan ljuskrävande	Salt	Sekundär	Inhemsk	Skydd mot vind och frost som ung. Askskottssjuka! Ingen asksort har upptäckts än som är immun. Bör inte användas förrän mer kunskap finns. Ljusgenomsläpplig.

Latinskt namn	Svenskt namn	Användning	Storlek	Levnads-ålder	Ståndortskrav	Toleranser	Pionjär / Sekundär	Inhemsk / Exot	Speciella egenskaper
Juglans nigra	Valnöt	Solitär- och vårdträd			Skyddat läge i lätt & genomsläpplig jord i sol-halvskugga			Exot	Köldkänslig
Platanus acerifolia	Platan	Park-, solitär- och gatuträd		500 år	Solvarmt, ljust och vindskyddat i näringsrik och kalkhaltig jord	Avgaser	Sekundär	Exot	Frostkänslig som ung
Populus alba	Silverpoppel	Prydnadsträd	25 meter	150 år	Fuktigt och näringsrikt		Pionjär	Exot	Dekorative blad. Dränerande och erosionsförebyggande. Skrymmande. Rotskott och aggressiva rötter.
Populus nigra	Svartpoppel	Alléträd	25 meter	150 år			Pionjär	Exot	Dränerande och erosionsförebyggande. Snabbvuxen. Skrymmande. Rotskott och aggressiva rötter.
Populus tremula	Asp	Skogs, park och amträd	25 meter	150 år	Ljust	Små krav	Pionjär	Inhemsk	Dränerande och erosionsförebyggande. Snabbvuxen. Skrymmande. Rotskott och aggressiva rötter.
Prunus avium	Fågelbär	Allé och parkträd	15 meter		Kalkrik, lätt och torr mark	Vind	Pionjär	Inhemsk	Rikt blommande
Pyrus communis	Päron	Alléträd						Inhemsk	Bildar rotskott
Quercus cerris	Turkisk ek	Allé- och gatuträd				Värme	Sekundär	Exot	
Quercus petraea	Bergsek	Allé- och parkträd	25 meter	250 år		Vind och salt. Näringsfattigt, grunt och stenigt	Sekundär	Inhemsk	Törstig etablering. Mycket värdefull för olika trädlevande arter pga sin bark och håligheter som ofta utvecklas med tiden. Genomgående stam
Quercus robur	Skogsek	Solitär-, park- och alléträd	25 meter	900år?	Djupa mull- och näringsrika jordar	Vind och salt	Sekundär	Inhemsk	Törstig etablering. Mycket värdefull för olika trädlevande arter pga sin bark och håligheter som ofta utvecklas med tiden.
Quercus rubra	Rödek	Parkträd	25 meter	400 år		Blygsamma markkrav Vind och salt	Sekundär	Exot	Törstig etablering. Mycket värdefull för olika trädlevande arter pga sin bark och håligheter som ofta utvecklas med tiden. För höstfärg – i humushaltig lätt sandjord.
Robinia pseudoacacia	Robinia	Park- och prydnadsträd	15 meter		Ljust , fuktigt och näringsrikt till något torrt och näringsfattigt		Pionjär	Exot	Bildar rotskott
Salix alba	Vitpil	Allé- och landskapsträd			Näringsrikt och soligt, med god vattentillgång.	Vind		Inhemsk	Aggressiva rötter
Salix x sepulcralis	Hängpil	Park- landskaps- och prydnadsträd			Näringsrikt och soligt, med god vattentillgång.	Vind		Inhemsk	Aggressiva rötter
Sophora japonica	Pagodträd	Gatu- och parkträd	20 meter		Varmt och halvtorrt i näringsrik och kalkhaltig jord			Exot	Frostkänslig som ung
Sorbus intermedia	Oxel	Landskaps-, park- och alléträd	20 meter	100 år	Kalkrikt	Vind, salt och torka	Pionjär	Inhemsk	Blommor och frukter
Sorbus aria	Vitoxel	Landskaps-, park- och alléträd	15 meter	200 år	Kalkrikt	Vind, salt och torka	Pionjär	Inhemsk	Blommor och frukter
Tilia cordata	Skogslind	Alléträd	25 meter	1000 år?	Skuggigt i djup och måttligt fuktig jord	Skugga	Sekundär	Inhemsk	Skugggivande. Utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter. Honungsdagg
Tilia euchlora	Glanslind	Gatuträd	30 meter	1000 år?	Djup och måttligt fuktig jord	Ganska vind och skuggtålig	Sekundär	Inhemsk	Skugggivande. Utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter. Sällan angripen av sjukdomar. Ingen honungsdagg
Tilia europea	Parklind	Alléträd	30 meter	1000 år?	Djup och måttligt fuktig jord	Ganska vind och skuggtålig	Sekundär	Inhemsk	Skugggivande. Utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter. Honungsdagg
Tilia platyphyllos	Bohuslind	Solitärträd	30 meter	1000 år?	Varmt läge i djup närings- och kalkrik och måttligt fuktig jord	Ganska vind och skuggtålig Värme	Sekundär	Inhemsk	Skugggivande. Utvecklar med tiden ofta, för olika trädlevande arter, värdefulla håligheter. Honungsdagg
Tilia tomentosa	Silverlind	Gatuträd	30 meter		Djup och måttligt fuktig jord	Värme	Sekundär	Exot	Skugggivande
Tulipifera liriodendron	Tulpanträd	Prydnadsträd	50 meter		Fuktig och lerig sandmylla			Exot	
Ulmus x 'New Horizon'	Alm	Allé, solitär- och gatuträd	25 meter		Ljust med god vattentillgång	Vind, salt och markpackning	Sekundär	Exot	Resistent mot almsjuka, testad i Europa sedan 1979, i Sverige sedan 2001. Väl värd att prova.

Förklaringar till tabellen

Användning:	Exempel på lämpliga miljöer där trädet kommer till sin rätt.
Storlek:	Här är den vuxna individens ungefärliga höjd angiven. Fler aspekter, som trädform och ljus genomsläpplighet spelar förstås också in vid val av träd.
Levnadsålder:	Siffrorna är mycket ungefärliga. I flera fall finns ingen information att tillgå. Övergripande kan sägas att ett typiskt pionjärträd blir ca 100 år medan ett typiskt sekundärträd blir över 400 år.
Ståndortskrav:	Den växtplats, med dess egenskaper, där arten föredrar att leva.
Toleranser:	Stressfaktorer som ex salt, vind, markbearbetning, torka och extrem väta är svåra för många träd. Olika trädarter har utvecklat olika toleranser. En art klarar att stå i ett varmt, torrt hörn med betongrester i marken mitt i staden, medan en annan tolererar att stå utmed en havsstrand med extremt salta vindar.
Sekundär/Pionjär:	Sekundära träd vill i allmänhet växa upp i skydd av annan växtlighet men klarar eller vill stå fritt när de är äldre. Pionjärträd önskar däremot växa upp där det är fritt från konkurrens och beskuggning. Alla arter är dock inte extrema pionjär-/sekundärträd. Flera befinner sig i ett mellanläge, med dragning åt det ena eller andra hållet.
Inhemsk/Exot:	Med inhemskt träd menas att artens naturliga utbredning sträcker sig över Skåne. Övriga är exoter.

Ibland önskas en speciell trädform. Flera av arterna i tabellen finns som häng- och/eller pelarvariant. Dessutom finns flera även som röd/blodvariant.

Hängaskar